

แนวคิด ปัญหาและประสิทธิภาพการจัดการการท่องเที่ยวทางเลือก
ในประเทศไทย: กรณีศึกษาการจัดการโฮมสเตย์ บ้านทรงไทย
อำเภอปลายโพงพาง จังหวัดสมุทรสงคราม
 (Concepts, Issues and the Effectiveness of Alternative Tourism Management in
 Thailand: A Case Study of Plai Pong Pang Home-stay, Samut Songkram
 Province)

บทคัดย่อ:

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ด้านคือ: 1. เพื่อศึกษาแนวคิดและปัญหาของการจัดการท่องเที่ยวแบบ Home-stay 2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวแบบ Home-stay และ 3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการจัดการ Home-stay ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative approach) และเชิงปริมาณ (Quantitative) โดยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview), การสัมภาษณ์กลุ่มย่อย (focus group interview), การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participative Observation) กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย: ชุมชน 19 ครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการโฮมสเตย์, ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว, องค์กรภาครัฐบาล, ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับชุมชนและวัฒนธรรมชุมชน; ส่วนวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative approach) นั้นผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มโดยเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling Method) จากนักท่องเที่ยว ที่มาโฮมสเตย์บ้านทรงไทย 400 คน สถิติที่ใช้เป็นแบบพรรณนา (Descriptive statistics) เช่น การแจกแจงความถี่ (Frequencies Distribution) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้โปรแกรม SPSS เวอร์ชัน 11.5

เพื่อให้ได้ผลวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาทั้งด้าน Tourism Demand & Tourism Supply ได้แก่ นักท่องเที่ยว (Tourism Demand) ซึ่งเป็นผู้มาใช้บริการโฮมสเตย์ และชุมชนผู้ให้บริการ (Tourism Supply) ได้แก่ชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการโฮมสเตย์ โดยผู้วิจัยได้ประเมินประสิทธิภาพการจัดการโฮมสเตย์จากปัจจัยความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการให้บริการ รวมทั้งปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการโฮมสเตย์.

ผลการวิจัยชี้ว่าแนวคิดหลักในการจัดโฮมสเตย์บ้านทรงไทยคือความต้องการเผยแพร่วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชาวบ้านชนบท รวมทั้งต้องการให้ชุมชนมีรายได้และมีงานทำใน

ขณะที่**เหตุผลสำคัญ**ที่ชาวบ้านเข้าร่วมโครงการนำร่องโฮมสเตย์มี 5 ประการได้แก่: ต้องการทดลองให้บริการ, เกรงใจกำนัน, ต้องการทำแก้เหงา, ต้องการมีรายได้เสริม, ต้องการใช้บ้านให้เกิดประโยชน์ ส่วน**ปัญหาการให้บริการ**ได้แก่ เงินทุนไม่พอ รายได้ไม่แน่นอน นักท่องเที่ยวเรียกร้องมากเกินไป ส่วน**ผลกระทบ** (ทั้งด้านบวกและด้านลบ) จากการเข้าร่วมโครงการโฮมสเตย์คือ ได้เพื่อนใหม่, มีรายได้เพิ่มมากขึ้น, เป็นหนี้จากการกู้เงินมาปรับปรุงบ้านฯ เป็นต้น

ด้านประสิทธิภาพการจัดการโฮมสเตย์นั้น สรุปจากแบบสอบถามนักท่องเที่ยว (Demand side) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง (Supply side) พบว่า การจัดการโฮมสเตย์มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับดีโดยวัดจากความพึงพอใจด้าน Tourism Demand ที่มีต่อการจัดการด้านการให้บริการ ราคาการให้บริการ การตลาดฯ เป็นอาทิ. สิ่งที่น่าสนใจยิ่งจากผลการวิเคราะห์เนื้อหาสัมภาษณ์พบว่า ชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการเผชิญอุปสรรคและปัญหาสำคัญในการจัดการโฮมสเตย์ เช่น การได้รับการกระจายนักท่องเที่ยวไม่ยุติธรรม ต้องปรับเปลี่ยนและประนีประนอมหรือบางครั้งบิดเบือนวิถีชีวิต วัฒนธรรมตนเองเพื่อหวังให้นักท่องเที่ยวกลับมาอีกในอนาคตฯ

ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เริ่มส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมมากขึ้น เช่น ระบบนิเวศเสื่อมโทรม ทำให้กุ้ง ปลาและหิ่งห้อยมีจำนวนลดน้อยลงกว่าเดิมมาก เกิดมลภาวะด้านเสียงจากเครื่องยนต์เรือหางยาวที่ให้บริการนักท่องเที่ยว รวมทั้งมีน้ำเน่าเสียและขยะมากขึ้น ส่วนผลกระทบด้านเศรษฐกิจก็พบว่าค่าครองชีพเพิ่มสูงขึ้น เช่น ราคาอาหาร ค่าใช้จ่ายด้านการขนส่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ดินที่มีราคาสูงขึ้นมาก สิ่งที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่งคือวิถีชีวิตแบบคนชนบทค่อยๆเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีชีวิตคนในเมืองมากขึ้น

หลักฐานสำคัญที่สะท้อนให้เห็นอุปสรรคและปัญหาหลักในการจัดการโฮมสเตย์คือ ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ การขาดการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของชุมชน เนื่องจากเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการโฮมสเตย์จากเดิมที่มีชาวบ้านส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในตอนแรกไปเป็นการจัดการแบบรวมศูนย์อำนาจมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ชาวบ้านและตัวนักท่องเที่ยวเองยังขาดความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงเกี่ยวกับแนวคิดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

หากต้องการจัดการโฮมสเตย์ที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนอย่างแท้จริง จำเป็นอย่างยิ่งที่ภาครัฐบาล เอกชน และชุมชนท้องถิ่นจะต้องร่วมมือกันอนุรักษ์ “คุณค่า” ของวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตชุมชนแบบ “ดั้งเดิม (Originality and Authenticity)” ไว้ให้ได้ ทั้งนี้ ความร่วมมือกันดังกล่าวจะต้องอาศัยแนวทางหลักๆ 3 ประการต่อไปนี้ ก.) ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (Tourism stakeholders) โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวชาวบ้าน

ชุมชน นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการเอง เกี่ยวกับผลกระทบต่างๆจากการท่องเที่ยว ข.) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่ตนเองอาศัยอยู่ โดยเฉพาะความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตนเองในการมีส่วนร่วม ดังที่ระบุไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ และประการสุดท้าย ค.) สร้างภาคีเครือข่ายโฮมสเตย์ (Home-stay Cluster Networking) ให้เกิดขึ้นระหว่างชุมชนต่างๆทั้งใกล้และไกลที่มีการจัดการโฮมสเตย์ และขยายความร่วมมือกันออกไปอย่างไม่หยุดนิ่ง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์-บทเรียนทั้งด้านบวกและด้านลบระหว่างกันและกัน หากทำได้เช่นนี้แล้ว การจัดการโฮมสเตย์ย่อมมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนอย่างแน่นอน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวัฒนธรรมชนบท; การมีส่วนร่วมของชุมชน; ประสิทธิภาพ; การท่องเที่ยวทางเลือก; การท่องเที่ยวแบบมวดชน

**Concepts, Issues and the Effectiveness
of
Alternative Tourism Management in Thailand:
A Case Study of Plai Pong Pang Homestay,
Amphoe Ampawa, Samut Songkram Province**

Suwanchai Hounnaklang: *Tourism and Hotel Faculty,
Dhurakij Pundit University, Bangkok, Thailand*

Abstract:

The objectives of this research encompass an investigative study on the alternative tourism concepts, issues and management. The research examines the participative process of local community in home-stay tourism management, the obstacles and factors contributing to the management problems alleviation, the host's perception and awareness of tourism impacts on social, economic, cultural and environment dimensions. Attempts have been made to analyze related issues, i.e. visitors' motivation, travel patterns and decision making procedure. In addition, sustainability in managing home-stay tourism has been taken into consideration and discussed. The roles and responsibility of the tourism stakeholders, i.e., government, private sectors, the visitors, especially the local community are also covered.

The research methodology employed includes: An overview of a current tourism policy and planning of Samut Songkram province, visitor attitude survey, participative observation, content analysis of in-depth interview and focus group to accomplish a triangulation approach. Questionnaires were randomly distributed to 200 visitors at Plai Pong Pang Home-stay to find out the effectiveness of alternative tourism management. The research findings revealed that despite the positive attitude of visitors to Plai Pong Pang Home-stay, conflict of interests among the local community does exist.

The objectives of this research cover 3 areas of investigation: 1. To study concepts and obstacles of home-stay management; 2. To investigate the local community in managing a home-stay service and, 3. To find out factors contributing to the effectiveness of home-stay management. Hence, the researcher has employed

both qualitative and quantitative approaches to achieve the above-mentioned purposes. Qualitative wise, in-depth and focussed group interviews, together with participative observation have been utilized with those 19 households rendering home-stay services, apart from government officials, local community and cultural specialists; quantitative wise, the researcher has distributed and collected a total number of 400 questionnaires from those having a home-stay tourism at the Plai Pong Pang Home-stay, Ampawa, by adopting a probability sampling method: Purposively distributed, based on Taro Yamane's theory. Statistical elements involved include: Descriptive statistics; Frequencies distribution; Percentage; Mean value and, last but not least, Standard deviation (SD) by using the Statistical Programme for Social Science (SPSS), version 11.5 for analytical purposes.

In order to fulfil the previously-mentioned objectives, attempts have, therefore, been made to investigate both tourism demands and supplies: Home-stay customers (demand) and services provided (supply); together with home-stay organizers. In terms of home-stay management's effectiveness indexes, the levels of customers' satisfaction have been applied, aside from factors affecting the degrees of local participation in the management of home-stay at Plai Pong Pang, Samut Songkram province.

The research findings have indicated that 2 key concepts emerging from those arranging home-stay services are the desires for expose the culture, teadition and way of life of rural area people, as well as to create job and additional income for those living in rural community; whereas the main reasons for them to join the home-stay service programme can be classified into 5 areas, i.e., wanting to give it a try; reluctance to refuse the home-stay organiser's (Kamnan's) invitation to join this programme; wanting to kill their time and loneliness; wanting financial returns and, interestingly, wanting to make use of their houses. However, as far as problems of home-stay services are concerned, the study has pointed out that the participative villagers have experienced the followings: lacking investment capital; insecure income; customers' overdemands and requests. Likewise, it has been discovered that they have experienced both positive and negative tourism impacts, for example, having various new friends; attaining more additional income; whiles having more

debt due to borrowing money from financial institutions to repair, modify and enhance their residence to satisfy their customers

Regarding the effectiveness of home-stay management, based on questionnaires analysis (Demand side); a triangulation of content analysis, verbatim transcription of interview recordings with parties and individuals concerned (Supply side), together with concept and theories of expectations and satisfaction, it is interesting to note that most customers have been satisfied with the home-stay management, which reflects their management's effectiveness, in terms of services provision, costs of services, marketing performances, etc. Worth mentioning is that the investigation also discovered that those participating with home-stay provision programme have encountered some serious problems and obstacles, for example, the inequality of customers distribution; their way of life and tradition have been compromised or, in some cases, being distorted in order to meet customers' needs and expectations.

By the same token, the results have indicated that home-stay tourism has gradually caused negative impacts on the environment and eco-systems, leading to the degradation of environment: Water pollution resulting in the number of fish, shrimps and fireflies being decreased significantly; noise and air pollution caused by engine boats in different canals and waterways providing tourists with fireflies sighting. Economically, not only has the cost of living been dramatically increased, the land price of those in the prime area is currently 10 times higher than previously was. More worrying, though, is the gradual devalue of the community's traditional way of life and culture that has been increasingly apparent.

The key supportive evidences indicating main obstacles and problems encompass the conflict of interest among the villagers of the community, as well as a lack of true participation of the local community: this is because the management of home-stay service provision has been transformed from, initially, a model of local participation management to that of centralized management. This is largely due to insufficient information and understanding among those villagers involving in Homestay provision

Lastly, the researcher has suggested and recommended that should the sustainable and effective home-stay management be the core element, then it is vital

for parties and individuals concerned to co-operate in preserving the “value” of culture, tradition and way of life of the community by maintaining its “originality and authenticity”. Hence, the co-operation as such has to be based on the following 3 approaches: a) Educating tourism stakeholders, especially the locals, communities, tourists and tourism-related entrepreneurs regarding the tourism impacts; b) Supporting and encouraging the villagers to consistently get involved in developing their community, particularly enlighten them about their constitutional rights and duties for community development participation and, last but not least, c) Establishing home-stay intra-and-inter networking among communities nearby organizing home-stay service provision and between those home-stay organizers in other parts of the country, so that they can share their experience and exchange their lessons learnt among and between themselves. If the above-suggested guidelines have been truly applied and practiced, the management of home-stay service provision would, to a greater extent, be effective and sustainable.